T.C.
ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI
Strateji Geliştirme Başkanlığı

COP31 TÜRKİYE ANTALYA

Sayı : 30824082-610-17089345 22 Ekim 2026
Konu : Yazılı Soru Önergeleri

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Milletvekillerimiz tarafından şahsıma yöneltilen ve ilişik listede; TBMM Esas numaraları ve konuları belirtilen yazılı soru önergeleri incelenmiş olup, söz konusu önergelerde yer alan hususlara ilişkin cevaplarımız ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Murat KURUM
Bakan

EK:
-Dosya (1 Takım)

Mustafa Kemal Mahallesi Eskişehir Devlet Yolu (Dumlupınar Bulvarı) 9. km. No: 278 Çankaya / Ankara
İrtibat: Tel:
Faks: e-posta: elektronik ağ: www.csb.gov.tr

İSTANBUL MİLLETVEKİLİ
SAYIN KEZBAN KONUKÇU'NUN
TBMM 7/42875 ESAS SAYILI
YAZILI SORU ÖNERGESİNE
İLİŞKİN SORULAR VE CEVAPLARI

7/42875
GK 138

SORULAR

Anayasa'nın 56. maddesi, herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğunu açıkça hüküm altına almaktadır. Buna karşın bugün Türkiye'nin birçok bölgesinde olduğu gibi Muş'un Varto ilçesinde de bu hak sistematik biçimde ihlal edilmektedir. Kontrolsüz biçimde yürütülen jeotermal sondaj faaliyetlerinin yer altı sularına, tarıma, doğaya ve insan sağlığına verdiği geri dönüşü mümkün olmayan zararlar; rant politikaları uğruna görmezden gelinmektedir.

"ÇED Gerekli Değildir" kararlarının yaygınlaştırılması; iktidarın halk sağlığını ve doğal yaşamı yok sayan enerji politikalarının bir sonucu olarak ortaya çıkmakta; JES projelerine verilen izinlerin ve açılan ihalelerin hukuka aykırılığına işaret etmektedir. Bu durum aynı zamanda yurttaşların JES projelerine karşı yürüttüğü mücadelenin meşru ve hukuki olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Muş'un Varto ilçesine bağlı Çallıdere köyü sınırları içerisinde yapılması planlanan Jeotermal Enerji Santrali (JES) projesi; Güzelkent, Küçüktepe, Teknedüzü, Çalldere, Köprücük ve çevre köyler dahil olmak üzere toplam 16 köyü doğrudan etkileyecek kapsamda, halkın açık iradesine rağmen dayatılmaktadır. ABD merkezli IGNIS firması tarafından yürütülen proje kapsamında 10 adet sondaj kuyusu açılması planlanmakta olup proje için "ÇED Gerekli Değildir" kararı verilmiştir.

Yerel halkın katılımı sağlanmadan, demokratik süreçler işletilmeden ve bilimsel bütünlük ilkesi gözetilmeden hayata geçirilmek istenen bu proje; bölgenin temel geçim kaynağı olan tarım ve hayvancılığı tehdit etmektedir. Varto halkı, bu projenin bölgenin ekonomik ve toplumsal yaşamını tahrip edeceğini belirterek Newroz alanlarından da itirazını sürdürerek "Bu topraklar bize miras, geleceğe emanettir" diyerek doğasını, suyunu ve yaşam alanlarını savunmaktadır.

Varto ilçesi, 1946 ve 1966 depremleriyle ağır yıkımlar yaşamış, aktif fay hatları üzerinde bulunan yüksek riskli bir bölgedir. Bilim insanları; jeotermal faaliyetlerin özellikle yüksek basınçlı akışkan enjeksiyonu yoluyla sismik hareketliliği tetikleyebileceği, yeraltı sularını kirletebileceği ve tarım alanlarını çoraklaştırabileceği yönünde açık uyarılarda bulunmaktadır. Buna rağmen proje için "ÇED Gerekli Değildir" kararı verilmesi; ÇED mevzuatının bütünlük ilkesinin ihlal edildiğini ve projelerin parçalara ayrılarak denetimden kaçınıldığını göstermektedir.

Anayasal güvence altındaki çevre hakkının ihlal edilmesi, yalnızca doğayı değil, doğrudan yaşam hakkını tehdit etmektedir. Bu nedenle söz konusu projenin derhal durdurulması, kamu yararı ve hukuk devleti ilkesi gereğidir.

Bu bağlamda;

1) Muş Varto Çallıdere JES projesi için alınan "ÇED Gerekli Değildir" kararı hangi bilimsel kriterlere, raporlara ve verilere dayanmaktadır? Projenin 16 köyü ve geniş bir tarım havzasını etkileyecek kapsamı dikkate alındığında neden bütüncül bir ÇED süreci işletilmemiştir? Projenin parçalara bölünerek ÇED yükümlülüğünden kaçınılması hukuka uygun mudur?

2) Varto'nun aktif fay hatları üzerinde bulunduğu ve geçmişte yıkıcı depremler yaşadığı biliniyorken; jeotermal faaliyetlerin sismik riski artırabileceğine yönelik bilimsel uyarılar dikkate alınmış mıdır? Bu konuda bağımsız risk analizleri yapılmış mıdır?

3) Proje kapsamında kaç hektar tarım arazisi, mera alanı, su kaynağı ve hayvancılık faaliyeti olumsuz etkilenecektir? Bölgenin tarımsal üretim kapasitesinin korunmasına yönelik bir planlama var mıdır?

4) 16 köyü doğrudan etkileyecek bu projede halkın açık iradesi neden yok sayılmaktadır? Halkın rızası olmadan yürütülen projeler hangi demokratik ilkeye dayandırılmaktadır?

5) Ekoloji mücadelesi yürüten yurttaşlara yönelik kolluk müdahaleleri ve şiddet iddiaları hakkında Bakanlığınızca herhangi bir inceleme yapılmış mıdır?

6) IGNIS firması ile yapılan sözleşmelerin kapsamı nedir? Bu projeden hangi şirketler ve aktörler ekonomik kazanç sağlamaktadır?

7) Bölgenin tarım ve hayvancılık potansiyelinin korunması yerine enerji şirketlerine tahsis edilmesi hangi kamu yararı gerekçesiyle açıklanmaktadır?

8) JES faaliyetleri sonucu toprağa, havaya ve yer altı/yer üstü sularına karışan zararlı maddelere ilişkin ölçümler yapılmış mıdır? Yapılmış ise sonuçlar nelerdir?

9) JES projeleri için "Sağlık Etki Değerlendirmesi" raporu zorunluluğu getirilmesine yönelik bir çalışmanız bulunmakta mıdır?

10) Jeotermal faaliyetlerde kullanılan reenjeksiyon yönteminin sismik hareketliliği tetiklediğine dair bilimsel bulgular doğrultusunda, bu bölgelerde depremsellik izleme ve değerlendirme çalışmaları yapılmakta mıdır?

11) Köylülerin ve yerel halkın açık itirazına rağmen sürdürülen bu projenin durdurulması ve sürecin bilimsel, şeffaf ve demokratik esaslara göre yeniden değerlendirilmesi yönünde bir adım atılacak mıdır?

CEVAPLAR

IGNIS H2 Enerji Üretim Anonim Şirketi tarafından Muş ili, Varto ilçesi, Güzelkent Mahallesi AR: 2023/02 ruhsat numaralı alanda yapılması planlanan "Jeotermal Arama Sondajı" projesi için Muş İl Müdürlüğümüze e-ÇED sistemi üzerinden yapılan başvuru; 29.07.2022 tarihli ve 31907 sayılı Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Yönetmeliği'nde 26.06.2025 tarihinde yapılan değişiklik göz önünde bulundurularak Ek-2 listesinin 45. maddesi "Petrol, doğalgaz, kayagazı ve jeotermal kaynak arama projeleri (sismik, elektrik, manyetik, elektromanyetik, jeofizik ve benzeri yöntemle yapılan aramalar hariç)" kapsamında değerlendirilmiştir.

Proje kapsamında 10 adet sondaj kuyusu açılması planlanmakta olup, söz konusu kuyular Teknedüzen, Köprücük, Çallıdere, Küçüktepe ve Güzelkent olmak üzere 5 köyün sınırları içerisinde yer almaktadır.

AR: 2023/02 numaralı jeotermal kaynak arama ruhsatında ve İl Müdürlüğümüze sunulan Proje Tanıtım Dosyasında projenin "Jeotermal Arama Sondajı" olduğu açıkça belirtilmiş olup söz konusu proje bir Jeotermal Enerji Santrali projesi değildir. Daha sonraki süreçlerde bir jeotermal enerji santrali kurulmasının planlanması hâlinde, ÇED Yönetmeliği Ek-1 listesinin 42. maddesi "Jeotermal enerji santralleri" kapsamında değerlendirilmek üzere yeni bir ÇED sürecinin başlatılması gerekmektedir.

İl Müdürlüğümüz tarafından yürütülen ÇED sürecinde projenin çevresel etkileri göz önünde bulundurulmuş; başvuru ÇED Yönetmeliği Ek-2 kapsamında ilgili kurumların olumlu görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Bölgede henüz herhangi bir JES faaliyeti gerçekleştirilmediğinden toprağa, havaya, yer altı ve yer üstü sularına karışan zararlı maddelere ilişkin bir ölçüm yapılmamıştır. Ayrıca PTD'de arama sondajı faaliyetleri sonucunda toprağa, havaya, yer altı ve yer üstü sularına zararlı madde karışmaması için gerekli tüm önlemlerin alınacağı ilgili firma tarafından taahhüt edilmiştir.

Söz konusu proje ile ilgili "ÇED Gerekli Değildir" kararı hakkında yürütmenin durdurulması talebiyle Muş Valiliği (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü) aleyhine Bingöl İdare Mahkemesinde açılan 2026/1232 esas sayılı dava süreci devam etmektedir.